

Na pot.

„Zlata nimam, niti srebra,
ljubi sinko, otrok moj;
vendar nekaj, ko odhajaš,
moram dati ti s seboj.“

To so rekli dobra mati
tisto jutro, ko sem šel,
ko sem plašč, popotno torbo
si na rame bil nadel.

Pa k škropilniku stopili
z blagoslovljeno vodo,
križ na čelo naredili,
pa dejali so tako;

„Koder hodiš, hodi z Bogom,
ne pozabi ga nikdar,
naj ti solnce sreče sije
ali naj divja vihar.“

To naj bode brešno tvoje
v prevarljivi mrzli svet,
zvesto hrani v srcu vero,
za vse blago bodi vnet.“

In odšel sem z doma daleč,
daleč v tuj neznani kraj,
v dušo pa mi slôva majke
vedno romajo nazaj.

A. L.

Domovina.

(Povest. — Spisal Cvetinmirski.)

II.

Drugo jutro navsezgodaj je odšla Brekanova mati Meta po zdravnika. Oče je pa še spal, ravnotako tudi otroci.

Prva se je zbudila Rozalka. Naglo se je oblekla in je stekla iz spalnice v sobo, da bi videla očeta.

Tiho je stopila k postelji, kjer je ležal oče in rahlo dihal; odet je bil čez glavo s težkimi, živopisanimi odevami in slabimi rjuhami.

Rozalka je odgrnila odejo na glavi in je veselo kriknila.

»Papa!«

Oče je odprl oči, stegnil izpod odeje roko in je pobožal otroka z raskavo, žuljavo dlanjo po laseh nad čelom.

»Ali hudo boli?« je vprašala Rozalka.

»Ne boli posebno,« je rekel oče, da ne bi vznemiril otroka...

Kmalu sta prišla tudi Manči in Silva iz spalnice v sobo in prihitela k očetovi postelji.

»Ah, papa!« je zaklicala Silva in se naslonila s komolcem na rob postelje. »Kako težko smo čakali snoči nate!...«

Manči je živo pogledal.

»Res smo težko čakali... Še Rozalka je morala iti na hodnik gledat, če že gre kdo po stopnicah navzgor ali ne. Tako hudo nam je bilo vsem...«

Oče se je nasmehljaj.

»Le pridni bodite, otroci, pa bo vse dobro!«

»Ali hočeš nekaj videti?« je vprašal smehljaje Manči in je poskočil od tal.

»Nekaj lepega sem naredil predvčerajšnjim, sam sem naredil, iz lesa...«

Oče se je začudil.

»Kaj, ti si naredil kaj, ti Manči? ... Daj no, pa pokaži; bom videl, kaj je...«

Manči se je urno zasuknil, švignil v spalnico in je priskakljal z lepoizrezljanim lesenim konjičkom k postelji nazaj.

»Poglej ga!... Konjiček — hop!...«

S širokoodprtimi očmi je strmel oče zdaj v lesenega konjička, zdaj zopet v Mančeta samega, ki je stal širokorazkoračen poleg Rozalke in Silve.

»Ti si to naredil? Ti, Manči? ... No, si že priden,« je pohvalil dečka.

»Sam je naredil, vse sam,« sta pritrdili hitro sestrici in se ozrli ponosno na bratca.

Manči je zresnobil obraz.

»Menda vendar sam,« je dejal samozavestno in mirno, kakor reče zelo izkuščen možak. »Samo mami ga pa še nisem pokazal, tega konjička . . .«

Ko so se tako razgovarjali, so se odprla kar naenkrat vrata in vstopila sta mati in zdravnik. Zdravnik je bil velik, zastaven človek, oblečen zelo elegantno; imel je visok, svetel ovratnik, pod vratom rdečo kravato, velika očala na ravnem grškem nosu; telovnik je bil vijoličast, videla se je tudi težka srebrna veržica, ki je venomer bingljala izza svetle, črne suknje s škrici.

Manči je skrnil hitro konjička in se je vstopil Rozalki za hrbet, da bi ga ne videl gospod.

Visokovzravnan, levico v hlačnem žepu, desnico na čelu, je stopil zdravnik elastičnih korakov k postelji in se ustavil. Mati je odgrnila naglo odejo. Zdravnik je začel tipati po poškodovani nogi. Izpraševal je očeta toinono, kimal z glavo, kihnil nenadoma z vso silo in se okrenil. Nato je pa potegnil iz notranjega žepa v suknji majhno beležnico in svinčnik in si je nekaj zabeležil. Takoj nato pa se je zopet spravil nad bolno nogo in je tipal, gledal zelo debelo skozi zakajena očala, stisnil včasih in malo prenehal. Potem se je pa globoko sklonil in dodobra premečkal poškodovano nogo od stopala do kolena, da je oče zdajpzdaj zaječal od hudih bolečin.

Končno je velel materi, naj prinese nekaj mrzlih obkladkov. Povezal je nogo, se okrenil, zažrnil zopet bolnika z odejo in se ozrl z osornim pogledom po prazni izbi.

»Grem,« se je poslavljaj in si popravljal z urnimi prsti očala na nosu. »Ni prav nič nevarnega . . . ste lahko brez skrbi . . . V nekaj mesecih, upam, da bom ozdravil poškodovano nogo. Taka poškodba ni ravno ena izmed najhujših. Upam, da bo kmalu vse zopet v najlepšem redu, kakor se spodobi. Jutri tudi pridem in prinesem nekaj potrebnih zdravil.«

Zasuknil se je spretno kakor vrtavka na peti in je smuknil skozi vhod na hodnik ter je odbrzel potem poskočno po stopnicah navzdol . . .

Mati si je odvezala ruto pod vratom, zgrnila jo je lepo ter jo je spravila v omaro, ki je stala poleg postelje . . .

Pri zajtrku je rekel oče:

»Menda me bo ozdravil ta zdravnik. Bog daj, da bi bila noga zopet kmalu dobra, da bi šel lahko na delo.«

Mati pa je odgovorila:

»Tudi jaz mislim tako, Matija; tudi jaz si tako želim: da bi bil ti zopet kmalu zdrav! . . . Božja volja naj se zgodi, in vse bo prav . . .«

»Če bi bil ostal doma,« je govoril oče, »bi se ne bil poškodoval, kakor sem se . . . Pri rudarjih je to drugače: na smrt mora biti pripravljen vsak čas vsakdo, ki si upa v temno jamo pod zemljo . . . In moja želja je sedaj ta: da bi prejkoslej ozdravel in se povrnil nazaj v domovino. Vsi skupaj bomo hiteli domovini v naročje. Samo kdaj bo še to?«

Okrenil je oče glavo k zidu in je zakašljaval hripavo.

Mati si je pa otrla solzo, ki se je zalesketala v njenih očeh.

»Tudi jaz sem že davno mislila na to: da bi se vrnili v domovino ni da bi obdelovali doma domačo zemljo, ne pa prodajali tujcem svoje moči . . . In to nemirno hrepenenje bi se utešilo edino le na rodni, domači zemlji . . .«

Kakor da mu reže kdo z ostrim nožem v srce; je bilo očetu:

»In šest let sem že prodajal tujcem svoje moči; šest let sem že garal v tujini, ko bi bil živel lahko mirno doma . . . Ali je bilo treba Amerike? Za prazen nič? . . . Ali je bilo treba prodati lepo kmetijo in potem čakati na delo v tujini? . . . Bolje bi bil storil, ko bi bil ostal doma in delal na polju, kmet v svoji zadovoljnosti, kakor da sem prijel za palico in se napotil, poln smelih in predrznih misli, proti morju . . . Sedaj imam pač bridko izkušnjo, ki me uči — samo to je dobiček. Poslej, mislim, bo drugače. Videl sem nekaj sveta in ta svet me je naučil spoznavati in ljubiti od dne do dne bolj domačo zemljo . . .

To je rekel oče in je zavzdihnil; in mati je tudi zavzdihnila in ni ničesar odgovorila.

Do poznega večera je bilo tiho in mrtvo v sobi. Kakor v mrtvašnici je bilo. Oče je ležal nepremično v postelji in ni premaknil noge. Malo je govoril in, kar je govoril, je bilo dobro premišljeno, kakor naučeno iz kakšne knjige. Venomer mu je stregla mati in ga tolažila, tudi otroci so bili večidel pri očetu.

O mraku je pa prišel Klanškov Polde. Že oddaleč, v veži in na stopnicah, ga je bilo čuti, kako lomasti s svojimi ogromnimi škornji navkreber in kako težko sopiha.

Komaj je bil v sobi in je pozdravil bolnika, se je že sesedel na klop ob peči, vzel iz žepa velik, pisan robec in si otrl znoj s tolstih lic in visokega čela.

»Vroče, vroče!« je zatarnal materi in pljunil.

Mati mu je prinesla čaja, in prisedel je k mizi.

»Kako pa kaj s teboj, Matija, a?« se je okrenil po kratkem molku proti postelji.

Oče je dvignil glavo malo od vzglavja.

»Še nič boljše,« je rekel. »Zjutraj je bil zdravnik tukaj, pa me seveda še ni ozdravil . . .«

Polde je potegnil z rokavom preko usten.

»Ta reč ne gre tako hitro, kajne? Lahko se človek poškoduje, težko pa pozdravi. Tako je še zmerom bilo in še zmerom bo.«

»Je res tako,« je pokimala mati. — »Ali si srečal kje Rižnerjevega Janeza, Polde?«

Polde si je zavihal brke in je živahno pogledal.

»Dobro, da si me spomnila na to reč, Meta! — Janez se bo odpeljal drugi teden s svojo ženo čez morje domov. Opoldne sva bila skupaj in sva govorila . . .«

Materin obraz se je zresnil.

»Pa si je nabral precej denarja tu v Ameriki, ne? . . . On ima povsod srečo; od vseh strani mu leti skupaj denar . . .«

»Ima srečo, ima,« je zamrmral kakor samzase Polde in je pomežiknil z očmi.

Oče je zamahnil z roko.

»Kaj tisto, če ima denar, ali če ga nima? Da je le zdrav in da bo kmalu doma med domačini in ne med tujci kakor tukaj — to je glavna stvar . . .«

»Tudi jaz mislim tako, Matija,« je izpregovoril Polde. »Če je človek doma — to je vse nekaj drugega kakor živeti med tujci in paziti na vsako besedo in na vsako kretnjo . . . Jaz sem že večkrat mislil samprisebi, da bi tudi zame ne bilo napačno, če bi pobral šila in kopita in se odpeljal v domovino nazaj . . . Sit sem že sveta; tudi vem, kako grenak je kruh tujine . . .«

Vse te besede so šle očetu globoko do srca.

»Kakor da govorim jaz iz tvojih ust, Polde, tako se mi zdi, ko poslušam tvoje pripovedovanje . . . Da bi bil le enkrat zopet zdrav, potem pa kar hajd v domovino! . . . Toda kje denar? Kmetija doma je v tujih rokah — kako bi jo kupil nazaj? Zato ne bom mogel še tako kmalu domov, kakor si želim . . . Ampak čez dve leti . . . tedaj, mislim, da bomo doma, če bo šlo vse po sreči . . .«

Mati se je nanadoma ozrla.

»Glejte, kako srečen je Rižnerjev Janez! Drugi teden bo že na morju in teden pozneje že doma . . . Vrhutega se bo povrnil bogat med svojce. — No, seveda, vsak človek nima take sreče. Mi se komaj sproti živimo — kako še, da bi hranili in spravljali, ko nimamo ničesar? . . .«

Pogovor se je pletel še naprej, do noči. Mati je zažrnila okna in je napravila luč v sobi. Potem se je pa odpravila v kuhinjo, da pripravi večerjo.

Medtem je pa sedel Polde sam pri mizi; glavo si je podpiral ob dlani in je strmel topo predse v tla.

Otroci so se pa igrali kraj peči na klopi in se veselo pogovarjali. Nihče izmed te trojice pa ni bil tako živ in srborit kakor Manči, nihče tako gostobeseden in nagajiv kakor ravno on. Vedno je imel dosti govoriti, da sta se Rozalka in Silva prav od srca smejali.

Polde je dvignil glavo.

»Manči! Pojdi no sèm, ti bom dal nekaj . . .« je poklical živahnega fantiča.

Manči se je zasuknil — in fec! — pa je bil pri mizi poleg Poldeta. Nič se ni bal njegovega, z redkimi, dolgimi kocinami porastlega obraza; nič se ni ustrašil njegovih težkih lopatastih rok. Pogumno je zrl v njegove oči in se je držal pri tem poredno na smeh.

Polde mu je pomežiknil.

»Kajne, da boš bonbona, Manči? ... E—e, sem vedel, da boš, saj si priden fant ...«

Iz vlekel je iz žepa velik škrnicelj.

»Nastavi roko,« se je zasmel Mančetu in mu pogledal v plave oči. Manči je poskočil.

»Ali mi zares mislite dati bonbonov, stric?! ... Ali se pa le šalite?«

»Nikar se ne boj!« ga je potolažil Polde in mu molil z bonboni nabasani škrnicelj pod nos. »Glej — tu notri ... Kar naglo nastavi dlan, ti mali neverni Tomaž!«

Oprezo in počasi je nastavil Manči dlan, in Polde mu je nasul v njo dosti bonbonov ...

Rozalka in Silva sta pa stali za Mančetovim hrbtom in se razgovarjali. Videli sta polni škrnicelj v Poldetovih rokah in sta naenkra ttudi sami zahrepeneli po bonbonih ...

Kakor da je uganil njiju željo, je zaklical Polde:

»No, prikažite se še vidve! Bonbonov bom dal ...«

Deklíci sta se zasmelali in stopili korak naprej.

Polde je zakašljajal.

»Kako je ime tebi?« je vprašal Rozalko.

Rozalka se je namuzala.

»Meni je ime Rozalka,« je rekla s pridušenim smehom.

Polde se je pa okrenil k Silvi.

»In tvoje ime?«

Silva je skrila obraz za Rozalkin hrbet.

»Povej!« je silil Polde.

Silva se je še vedno bala.

»Daj no, povej!« jo je sunila Rozalka na skrivaj z nogo.

Polde je pa zmajeval neverjetno z glavo.

»Ali je boječa in plašna!«

Tedaj se je pa Silva ojunačila.

»Jaz sem Silva,« je rekla moško s čistim, sladkozvenečim glaskom.

»Dobro!« jo je pohvalil Polde. — »Rozalka! Silva! ... Roke sèm ... ne skrivati rok za hrbtom ...«

Obedve sta nastavili roke in obedvema je nasul Polde bonbonov v dlani ...

Kmalu je prinesla mati večerjo na mizo. Ko je zagledala otroke pri Poldetu, je nenadoma obstala in pomislila.

»Kako je ime tvojemu fantičku?« se je okrenila k Poldetu.

Polde se je sklonil.

»Ne veš, Meta? ... Konrad mu je ime, mojemu fantku; osem let je star ...«

»Leto mlajši od našega Mančeta,« je zamrmrala mati.

Hitro so povečerjali in odložili žlice na mizo.

Polde se je dvignil izza mize in je prijel za klobuk.

»Bom šel ...«

Tedaj se je zgenilo v postelji in oglasil se je oče.

»Ostani še,« Polde, ostani — nikamor se ti ne mudi . . . Ampak škoda, da ni prišla še tvoja žena s teboj . . . Tudi fantka bi prav lahko pripeljal katerikrat s seboj . . . Zdaj pa le še sedi nazaj na klop — se še kaj pomenimo. — Manči, skoči no in pokaži stricu, kaj si naredil!«

Polde je položil klobuk nazaj na svoje mesto in je zopet sedel za peč.

Manči je pa stekel po svojega lesenega konjička v spalnico. S smehom na ustnicah in na zardelih, svežih licih, je priskakljal v sobo nazaj in je postavil konjička na klop.

»Jaz sem ga naredil, jaz sam,« je pogledal Poldetu naravnost v oči.

»Vidiš ga fanta! . . . To si pa cel umetnik — kajne . . .« je govoril Polde in vzel konjička v roke. Od vseh strani je ogledoval lepo izrezljano igračko, jo preobračal v svojih šapastih, silnih rokah, in se čudil.

»Ti si naredil to?«

»Jaz,« je hitel Manči.

Polde si je podprl čelo ob dlan.

»Manči!« je poklical fanta.

Fantiček se mu je približal z urnim, poskočnim korakom.

»Ali rad rezljaš take igrače? Ali ti gre to hitro od rok?«

Namesto fanta je pa odgovorila mati, ki je stala s prekrizanimi rokami na prsih tik peči in strmela proti svetilki, ki je le slabo brlela:

»O, rad rezlja, zelo rad . . . Tudi hitro napravi, če se mu poljubi. — Samo tega lesenega konjička mi pa še ni pokazal . . .«

Polde je pokimal važno z glavo.

»Iz tega fanta bo pa katerikrat še kaj . . . Kak kipar lahko . . . Čisto zares. Samo, če ima fant pravo veselje. Če ne kipar, pa mizar — tudi to je dobro rokodelstvo. Boš videla, Meta, če bo res to, kar rečem jaz. — Ta konjiček je prav lepo izrezljan.«

Oče v postelji je dvignil glavo in pogledal po sobi.

»Misliš res, da bo še kaj iz fanta, Polde?«

»Seveda bo,« je govoril Polde važno in počasi. »Kadar bo zadosti star, se bo že sam odločil, kod in kam. Menim, da bo prav lepo živel, naj si bo že kipar ali mizar — sicer je pa to njegova zadeva, ne moja . . .«

Utihnili je Polde sredi stavka in je povetil glavo globoko na prsa.

Tedaj je rekla mati:

»Ko bo fant malo starejši, bo že sam izprevidel, kje mu bolj prija. Pa pustimo to stvar pri miru! — Kaj praviš, Polde, ali bomo videli še kdaj svojo domačijo? Jaz zmerom mislim na to . . .«

Z resnim glasom je odgovoril Polde:

»O tem smo se že ravnoprej malo pogovarjali . . . Videli bomo domovino, če ne kmalu, pa čez par let gotovo. Takrat pa ne bomo nič več tako zaničljivo govorili o domači zemlji, kakor smo govorili nekdanj, in znali jo bomo ceniti, v tujini poučeni. In nič več si ne bomo želeli nazaj med tujce, da bi živeli in bogateli ti od naših žuljev. Tukaj se

delavcev kar tare. In kdor pride do dela, mora biti vesel; zakaj na tisočine močnih in delaželnih rok je brez posla. Doma pa primanjkuje delavcev, primanjkuje pridnih rok. Čemu hiti vse v Ameriko? Čemu — to vas vprašam, ljudje božji! . . . Tam za morjem nas čaka zemlja, ki je potrebna obdelovanja, potrebna delavajenih rok: to je naša zaničevana domovina, iz katere derejo ljudje kar slepo v tuji svet, da jih potem razočara in nauči, ljubiti sveto domačo grudo . . .«

»Ali si govoril to ti, Polde, ali sem govoril jaz?« je zakašljaj iz kota oče. »Moje misli si govoril, besedo za besedo, stavek za stavkom . . . O, čemu je treba te bridke izkušnje, da spoznamo šele na tuji zemlji rodno grudo?«

Okrenil se je oče z glavo na drugo stran in se je odel s pisanimi odejami čez glavo; ničesar več ni izpregovoril.

Polde je pa še nekoliko časa sedel, potem pa vstal in prijel za klobuk.

»Misliš že iti?« ga je vprašala mati.

»Že!«

Mati si je popravila ruto na glavi.

»Pridi še kdaj, Polde, pa še Berta naj pride — saj veš, Matija tako rad vidi, če ga obišeš. Tudi fantka pripelji s seboj, Konrada; se bodo otroci lahko skupaj igrali . . . In če moreš, reci Rižnerjevemu Janezu, da naj se oglasi pri nas, preden odpotuje v domovino . . .«

»Bom že sporočil tako, da bo prav,« je rekel Polde in se pokrtil. Naglo se je poslovil, odprl duri in odšel.

Rozalka se je pa plašno ozrla proti durim.

»Kako hudo gleda ta stric!« je rekla in se okrenila k materi. »Jaz se ga kar bojim . . . Ampak dober je pa kljubtemu . . .«

Takoj je bila že tudi Silva pri materi.

»Tudi jaz se bojim tega strica; tako grozno velike brke ima in roke take kakor dve lopati . . .«

»Tiho!« je zaukazala mati osorno. »Tako se ne sme govoriti . . . Kaj bi pač rekel stric, če bi vse to slišal?«

Manči se je sladko nasmehnil in prijel mater za roko.

»Mene ima pa stric še najrajši . . . Celo pest bonbonov mi je nasul . . . Pa tudi jaz imam rad strica, zelo ga imam rad . . .«

Mati je pomislila.

»Je res dober človek ta Polde. — Poglej, tudi njega vleče že nazaj v domači kraj. Kakor izkušen, resen stavec govori sedaj. In gotovo mu je bridko pri srcu ob spominu na rodno vas . . .«

Zadnje besede je izpregovorila mati čisto tiho in neslišno. Tudi njej se je storilo milo in bridko pri srcu ob spominu na rodno grudo . . .

Bilo pa je že pozno v noči. Mesto spodaj je spalo, ulice so bile mrtve in tihe. Nekje v zvoniku se je oglasilo kladivo in je spet utihnilo . . .

Dan plačila.

Bilo je teden dni po Svečnici.

Tisto dopoldne je Robidnikova Neža tesno zaprla okno svoje sobe poleg šolskega poslopja. Ali dasi je bila Neža že precej gluha, vendar se tisti dopoldan nikakor ni mogla ubraniti kriku in vrišču, ki se je razlegal izpred šole.

Otroci so prejeli izpričevala.

V gručah so prihajali in postajali na cesti.

»O da bi se že razšli!« si je natihem zaželela Robidnikova Neža. Pa komaj so eni odšli, že so prišli drugi.

Neža je postala pri oknu. Vseh otrok ni poznala, pravzaprav le malo njih; a Kolenčevega Korelna in Dobnikarjevega Tonka je poznala dobro posebno še Korelna.

Že oddaleč ga je spoznala po potuhnjenem obrazu. Čestokrat, kadar je prišel Korel mimo njenega okna, se je Neži zapačil in s porednim smehom je stekel mimo.

Neža je bila radovedna, kakšen obraz ima Korel danes.

»Glej ga, glej! Že prihaja!«

Neža je zastrla okno svoje sobe in ob svetlem robu pri zastoru je opazovala Korelna.

»Danes je pa ves potrt in pobit. Kje je neki popustil svojo zimsko čepico? Rjava je bila. Kadar je bil pokrit z njo, je bil videti še posebno neugnan nagajivec. A danes je nima. Nemara jo je pozabil v šoli? Kako bi mislil na čepico, ko ga je pa izpričevalo popolnoma prevzelo.«

Neža je zakašljala.

Danes jo menda Korel ne sliši. Kadar je slišal, da je zakašljala, jo je vedno oponašal. Danes se pa tako žalostno drži, kakor bi se mu hotelo kihnniti.

Pa da bi se mu hotelo samo kihnniti, bi že bilo. Človek kihne, in gube na obrazu se lepo zravnavajo in telo se pokrepča in poživí. Toda s Korelnovega obraza se danes tema ne bo spravila izlepa. Bližje doma, temnejši postaja njegov obraz. On že ve, zakaj. Iz teh oblakov pride morda blisk in tresk, ulije se morda ploha tožbâ in solzâ, in tudi Korelne bodo vmes in teh še največ.

V takem duševnem razpoloženju dospè Korel do Nežinega stanovanja.

»Radovedna sem,« si dé Neža, »če me pogleda in se zapači skozi okno tudi danes.«

Ali bo, ali ne bo?

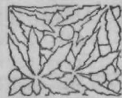
Pač! Zdi se, da bo. Še par korakov in bo pod oknom — —

Korel gre mimo in pogleda skozi okno.

A ta pogled je danes ves drugačen kakor druge dni. Pogled je ske-sanega Petra.

Šolska izpričevala.

»Kakršno vedenje, tako učenje,« tako so rekli danes učitelj v šoli, ko so razdelili izpričevala. Ali kar so dostavili, to je bilo še huje. Rekli so: »Karol Kolenec! Zapomni si to. Tvoje izpričevalo je najslabše.« Kolenčev Korel je torej prišel mimo okna Robidnikove Neže. Stopil bi k njej, in jo poprosil odpuščenja; a sodil je, da Neže ni doma, ker je bilo okno zažrnjeno.

Postal je Korel pod oknom. V levici je držal torbo, par knjig je bilo v njej, a niso bile tako težke, kakor drobni list, ki ga je držal v desnici.

Za Korelnom je pa šla cela vrsta součencev, bolj ali manj veselih, kakor je že kazalo izpričevalo.

Korel ni videl ne slišal nikogar.

Pred seboj je videl le zastrto okno Robidnikove Neže in v svoji duši je slišal samo učiteljeve besede:

»Kakršno vedenje, tako učenje.«

To pot je šel Kolenčev Korel prvikrat mimo Robidnikove Ne že tako kakor se spodobi učencu.

Tiho in mirno — in le iskal je z očmi, kje bi zagledal Nežin zgubani obraz, da bi spoštljivo pozdravil njeno starost.

»Dobro jutro, Neža!« bi dejal. »Dobro jutro!« četudi zanj ni bilo dobro jutro.

A česar danes ni mogel reči Kolenčev Korel, to je rekel Dobnikarjev Tonko.

»Dobro jutro, teta Neža!« je zaklical, ko je vstopil v njeno sobo. »Izpričevalo sem Vam prinesel pokazat.«

Neža je stopila od okna in se nasmehnila vljudnemu pozdravu vljudnega dečka.

»Čakaj, čakaj! Takoj pogledam.« Skloni se k omari in iz začrnelih nožnic vzame očala in si jih natakne, da bi bolje videla. Tako-le oddaleč so ji oči dobro kazale; toda od blizu si je morala pomagati z očali.

Gledala je in glasno brala.

»Vedenje. Prav lepo.«

»No, vidiš! To je prav! Vedenje, dà, vedenje. Saj pravim: vse sodi človeka po njegovem vedenju, tudi šola tako.«

»Verouk. Prav dobro.«

»No, vidiš! To je tudi lepo.«

Brala je še naprej. Skoraj povesod je brala »prav dobro«; samo v petju je bilo zapisano »dobro« in v telovadbi »zadostno«.

»No, to pa niso tako hude reči. Si že priden, Tonko, si že priden.«

Tonko je poslušal pohvalo in dobro [mu je bilo pri srcu.

Neža je segla drugič v omaro. A to pot se je nekaj zablesketalo, najprej v njeni in potem še v Tonkovi roki.

»To bo pa za plačilo! A veš, najlepše plačilo je pa dobra vest, ki človeka hvali, da je storil svojo dolžnost.«

Tonko je prikimal in se zahvalil Neži za svetli dar.

Vesel je odbitelj domov. Vsi učenci so se bili že porazgubili s ceste, le Kolenčev Korel jo je še počasi mahal proti domu.

»Korel, vidiš krono!« ga je nagovoril Dobnikarjev Tonko.

»Kje si jo pa dobil?«

»Pri Robidnikovi Neži.«

»Pri Neži?«

»Izpričevalo sem ji nesel pokazat,« in Tonko je naglo zdirjal naprej, kakor bi pričakoval, da steče za njim tudi Korel.

A Korel je bil drugih misli. Vedel je za nevihto v domači hiši, zato je mislil, pozneje ko pridem, pozneje bo zažrmelo.

Vendar je zažrmelo še prekmalu.

»Še enkrat! Še enkrat mi prinesi tako izpričevalo domov!« Šiba se je parkrat zasukala nad njim.

Kolenčev oče so bili res hudi.

Korel pa je pred njimi ponižno in skesano sklenil roke in obljubljal:

»Oče, nikoli več, nikoli!«

Kancijan.

V mrazu in gladu.

Václav Kosmák — Jožef Gruden.

Do vsej pokrajini visoki kupi snega. Mrzel veter piše in kopiči sneg v cele gore. Golo drevje se trese, kakor da ga v dno duše zebe.

Grmički in mlada drevesca poleg ceste stoje oglodana, in mršavi, zajci gledajo iz snega, da gre popotnik na cesti mimo ali da voz odide, da bi mogli dalje glodati zmrlo skorjo. — Jerebice priskačejo po snegu — od slabosti ne morejo letati — brez bojzani do same ceste pa si iščejo v govnu in odpadkih iz sani in voza pičle hrane. Revce tarnajo in čivkajo od glada in mraza, da človeka srce boli. Sestradane vrane poletavajo s črnimi, dolgimi perutnicami nad belo planjavo pa krokajo tesno in žalostno, da ja glad in mraz venomer hujši.

In iz sivih oblakov se usipljejo in usipljejo novi kupi snega pa burja brije . . .

Bože mili, pomagaj!

Žalostno, mrtvo, da, strah trudno!

Le zdajpazdaj jasen zvonček v zasneženi dalji in radostno škreb-ljanje kraguljcev — kakor smeh ob pogrebu.

V tem slabem vremenu sem korakal k bližnji lovski hiši, da bi se izprehodil ter ob pogledu na rimsko pokrajino in v hladnem ozračju osvežil svojega duha, ki je pri gorki peči klonil.

Lovec me je že oddaleč zagledal. Šel mi je v kratkem kožuho pa s pipo v ustih naproti.

»Bog Vas sprimi!« mi je zaklical. »Jako me veseli. Pa da se ne bojite v takem vremenu izpod strehe!«

»Šel sem le na izprehod in mislim, da prenesem nekaj več kakor zajec in jerebica.«

»Ni tako!« je lovec z glavo odkimal. »Da imate biti noč in dan zunaj v tem mrazu in gladu, pa bi videli, kaj je hudo. — Alo, »pojva v hišo, nisva zajca, da bi morala biti zunaj v snegu.«

Peljal me je v hišo. Gospodinja me je prijazno pozdravila in me povabila za mizo pri oknu.

»I, kaj pa kaj počnete?« sem vprašal lovca.

»I, skoraj nič,« je odgovoril černo. »Pri oknu sedim pa gledam vun na to božjo voljo. V gozd človek še prav ne more, pa me tudi nič kaj ne miče; ne morem gledati bede ubogih živali.«

»Jim kaj posipljete?«

»Kajpak da jim. Moj logar je že 16 centov detelje znosil in blizu šest mer žita, pa kaj ti vse to pomaga? Ako potresemo fazanom in jerebicam, priletijo vrane pa jim požro — in srna ni koza v hlevu, da bi ji mogel človek založiti jasl. Nekatere živeža niti ne najdejo pa poginejo od gladu. A največji križ je s temi zajci. Pravkar sem se jezil.«

»Čemu pa?«

»Kako ne? Samo tjakaj poglejte,« je pokazal na planoto v gozdu. »Vrgel sem tam zajcem otep detelje. Pa sedim tukaj pri oknu in gledam, kako jo bodo ubrisali nanjo. In res, kmalu je pribežal prvi na visokih nogah kakor Anglež pa se je spravil na klajo. Kmalu na to je pribežal drug strahopetnik in se je del na klajo z druge strani. Ko ga je prvi zagledal, je počepnil pa udaril nasprotnika preko smrčka s prednjimi nogami. Ta, ne bodi len, ga udari nazaj. Tedaj se zbojita drug drugega pa zbežita oba. Tamle iz gošče prežita. Ali ju vidite? Bedaka, lahko bi se oba napasla; pa ne, drug drugega se bojita, pa oba stradež mori. — No, žival je, pa nima pameti.«

»Kaj da se zajci res tepo?« sem vprašal nezaupno.

»Pa še kako! Kadar se vam na pomlad nekaj starih samcev spopade, dajo si zausnice, kakor bi s kuhalicami klepal, da je po tleh polno dlake in krvi.«

V pogovoru smo še nekoliko posedeli in proti štirim sem se natopil nazaj.

Sneg je še vedno padal, le veter je nekoliko potihnil. Gozd je stal tiho kakor v smrtni otrpnenosti. Vrane so krokale bolj bridko in uboge jerebice so kričale bolj žalostno po živežu, — a nikjer usmiljenja, od nikoder nobene pomoči!

Ko sem prigazil k cesti, sem srečal približno petnajstletnega fantina. Peljal je z grajskimi voli nekoliko vreč na vozu. Voli so se pogrezali v sneg do kolena in kolesa do samih pest. Mladi voznik je gazil poleg voza v snegu in je skrival roke pod pazduho. Jokal je revček.

»Kaj jokaš?« sem ga vprašal s sočutjem.

»Voli mi že pešajo, in jaz tudi. Vsi skupaj smo lačni.«

»Z veseljem bi ti dal, da bi se okrepčal, pa nimam niti mrve kruha v žepu. Nič ne jokaj, boš kmalu doma. Tamle je že hiša.«

»To je še sreča, sicer bi še zmrznil z voli vred.«

»Les sebi!« je vzpodbujal vole, a ni jih tepel: smilili so se mu.

Vrana je preletela cesto in zakrokala — žalostno, žalostno, da, strah žalostno. —

Konja.

Ronja Belec in Rjavec sta služila istemu gospodarju. Nista trpela kdovekaj; a Belcu vendar ni bila vsč ta služba. Gospodar je imel namreč obilokrat goste v hiši, in večkrat sta morala Belec in Rjavec vun iz gorkega hleva, pa v temni noči peljati ljudi daleč na postajo. Ob takih prilikah sta res dobila navadno kaj boljšega v jasli; to jima je bilo seveda bolj povolji kot pa ponočne poti.

Belec je začel premišljevati, kako bi se rešil svoje službe, zlasti te ponočne. Začel se je upirati hlapcu, če ga je hotel spraviti ponoči iz hleva. Pa ni dosti pomagalo; kajti hlapec je imel bič in močno roko...

Belec si je pa izmislil drugo sredstvo. Začel je brcat, kadar mu je kdo prišel v obližje. Tudi tu je uporabljal hlapec bič, a Belec ni hotel ubogati.

Nekoč so privezali v hitrici nepokornega Belca v skedenj, kjer je bilo shranjeno razno orodje. Ko se mu je pa hlapec približal, da ga odveže, brčne Belec z zadnjo nogo, a zadene v neko ostro reč — menda koso — tako nesrečno, da se je skoro zgrudil na tla. Niti na nogo ni mogel več stopiti, tako ga je bolelo. Morali so ga nesti skoro v hlev na ležišče.

Tam so mu zdravili bolno nogo več tednov. Trpel je Belec hude bolečine. Ozdravel je sicer zopet, a presekal si je s koso žilo, vsled česar je postal šepast. Kmalu nato ga je gospodar prodal.

Čez nekaj let se srečata Belec in Rjavec v nekem klancu. Šepasti Belec je vlek el navzgor težak voz drv; Rjavec pa, ki je bil še vedno pri starem gospodarju, je peljal navzdol lahko, gosposko kočijo. Milo je pogledal Belec svojega nekdanjega tovariša in v tistem hipu se je bridko kesal svojih nepremišljenih dejanj.

Rad bi bil potožil Rjavcu svoje gorje; a ni imel časa, kajti gospodar ga je priganjal z bičem.

Trpel je Belec vdano dalje, zavedajoč se, da je zaslužil kazen.

Maksimov.

Deklamovanke.

1. Kazaki.

1.

Kazaki jezdijo prek step
in pesmice pojo
o stepi in o mladih dneih
tako lepo, lepo.

Kazaki jezdijo prek step:
car silni kliče jih
na boj, ki jim igrača je
in silno miče jih.

Kazaki jezdijo prek step,
star hetman vodi jih.
»Hej, to junaki so mi to!« —
Na tihem sodi jih.

2.

Ej, to veselje je in vrisk,
kazaki so prišli!
In v selu zdaj ostanejo
tri dni in tri noči.

Seljačkom mladim ličeca
se rdé, oči žaré.
V glavicah mladih vstajajo
jim misli prelepé.

»Ko bom odrasel,« misli vsak,
»ne bom nič več seljak!
Za domovino šel bom v boj
pogumno kot kazak!«

3.

Širna stepa se praši
pred kazaki.
Žalostno za njimi zró
zdaj seljaki.

Vrnejo se zopet vsi? —
Bog to vedi!
»Morda!« stari mužik del
je sosedí.

So kramljali med seboj
tak seljaki.
V stepi pa izginili
so kazaki.

4.

Sopiha težki vlak
s kazaki naložen, —
oj morda vrnil se
ne bo, ne bo noben.

In kot bi slutili
kazaki to že zdaj,
v skrbeh premišljajo:
»Oh, kaj nas čaka, kaj?«

Pogum se vrne spet
in skrb se poizgubi:
Bojišče vzre kazak,
kot lev se v boj spusti.

5.

Trara! — zapela tromba je.
Bum, bum! — zažrmel strel.
»Hura!« — zavpila vojska je
in boj se je začel.

Kot pada trava pod koso,
tako je padal vrag.
In vsak korak, ki ga dobil,
mu bil je silno drag.

In boj divjal je celo noč.
V potokih tekla kri.
Ko solnce prisijalo je,
kazaki vsi — mrtvi.

6.

Le stari hetman jezdi spet
prek step ves žalosten.
Edino on ostal je živ —
tovarišev noben,

Po licu solza mu polzi,
tesno mu v prsih je.
»Zakaj ostal le jaz sem živ,
zakaj kdo mladih ne?« —

»Zakaj zakaj in spet zakaj?«
Odgovora: »Zato!«
pa našel sam na bo nikdar,
ker vé ga — Bog samo.

Janko Polák.

Listje in cvetje.

Modrost v pogovorih.

Dar. (Darilo.)

Vesel dar oveseli srce. — Dar z nevoljo dan ni noben dar. — Ne glej na dar, marveč na roko. — Darila ljudje pozabijo, dobrote nikdar. (*Le oni dar nas more prav razveseliti, ki se nam da z blagohotno voljo*)

Darovanemu konju ne glej na zobe. (*Veselim se darovane reči, če ima tudi kako napako. Hvaležni človek vpoštevava le dobro stran prej-tega daru.*)

Oponošen dar je črn pred Bogom. Vsak dober dar pride od zgoraj. (*Bog je vir vsega dobrega. Njemu hvala za vse!*) Kdor božjega daru ne spoštuje, tega siba božja kaznuje.

Z majhnimi darovi se lové veliki. — Z majhnimi darovi se vzdržuje prijateljstvo. Majhn dar, majhna zahvala. Hitri dar je Bogu všeč. Darilo, ki ga je treba doigo čakati, je napol plačano.

Darila oslepe oči modrih ljudi. — Darila zapirajo usta.

Darilo, s katerim se izgubi prostost, je drago plačano. — Darila sprejeti, se pravi, samega sebe vjeti.

Darila prebijejo železne duri. — Darila razdrobe najtrše kamenje.

Dar. (Sposobnost.)

Darovi so različni. (*Vsi ljudje niso enako nadarjeni.*)

Veliki darovi, kratko življenje. (*Otroci, ki so izredno nadarjeni, ne žive dolgo.*)

Rešitev rebusa v št. 1.

Slana krije polje.

Prav so rešili: Klovar Zofija, učenka V. razreda c. kr. vladnice v Ljubljani; Skala Alfonz in Klemente Avguštín, učenca IV razreda v Kamniku; Rosina Fedor, učenec v Mariboru.

Odgonetka zastavice v št. 1.

Rak.

Prav so uganili: Zagorjan Stanko in Dušan v Cerknici; Fabian Anton, učenec IV. razr. v Kamniku; Fabian Marica, učenka VII. razr. v Mekinjah; Klovar Zofija, učenka V. razreda c. kr. vladnice v Ljubljani; Skala

Alfonz in Klemente Avguštín, učenca IV. razreda v Kamniku; Lesjak Franc, učenec pri Sv. Juriju ob Taboru; Krulej Ema, učenka gosp. šole; Gomzi Marta, učenka mešč. šole; Porekar Angela, gojenka pripravnice učit. pri č. šolskih sestrah; Porekar Ciril, prvošolec in Porekar Viktor, učenec III. razr. v Mariboru, Divjak Franja, učenka pri Sv. Jurju ob Taboru.

Odgovor na šaljivo vprašanje št. 1.

Cerkovnik sam.

Prav so odgovorili: Fabian Anton, uč. IV. razr. v Kamniku; Fabian Marica, uč. VII. razr. v Mekinjah; Spindler Fr., Ttakelec Ivan, Avgustinovič Anton, Žalar Alojzij, Slavič Fr. in Klemenčič Jakob uč. VI. razreda pri Sv. Krizu na Murskem polju; Krulej Ema, učenka gosp. šole; Gomzi Marta, učenka mešč. šole; Porekar Avg., gojenka pripravnice pri č. šolskih sestrah, Porekar Ciril, prvošolec, in Porekar Viktor, uč. III. razr. v Mariboru.

Vse troje so prav rešili: P. rpar Marija, učenka III. razr. v Tolminu; Pusišek Mihael, na Zdolah pri Kozjem; Horvat Anica, učenka v Ljutomeru; Kranč Milca, učenka II. razr. mešč. šole v Mariboru; Gorišek Mici in Ivana, hčerki obč. tajnika v Zakutu; Setinc Anči, učenka V. razreda v Brezicah; Ferjan Ljudmila, Pollanz Meri, Welfer Mici, Vuga Vida, Širca Marija, Mrak Marijanca, Gec Mimi in Siskovič Milena, gojenke mešč. šole v uršul. samostanu v Gorici; Potočnik Mar., Štrtih Angela, Zagrajšek Roza, uč. IV. razr. na Pilstanju; Vrečko Matilda, Rudela Štefica, Svetel Minka, Koser Marijana, Kotnik Mar., Hrovat Mehtilda, Podgoršek Angela, Brukner Franica, Jošt Marija, Luzevič Marija, Kolar Marija, Sinkovič Pavla, Orosel Pavla, Kosi Ana, Dršek Ana, Zupanc Am., Mutec Am., Golavsek Mar., Slana Alojzija, Omlad č. Just., učenec VII. razreda pri č. šolskih sestrah v Celju.

Listnica uredništva.

G. Zdravoslav A. Vaše pesmice še niso godne za natisek. — G. Vinkovič. Tudi Vaših pesmic se ne moremo porabiti. — Štef. P. V. Št. J. Vaša naloga je gladko pisana, a njena vsebina je že nekoliko zakašneja. Pa še drugkrat kaj; toda mikavno naj bo, ne vsakdanje. — G. Maksimov. Lepa hvala! Objubljene pesmice po poslanem vzorcu le pridno nadaljujete; jih z veseljem pričakujem!

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5/20 K, za pol leta 2/60 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.